

Salâh Bîrsel

Dört Köşeli Üçgen

Roman

I

Bir Gözlemci

Ben bir gözlemciyim, uluslararası bir gözlemci.

Gece uyurken bile gözlemcilik görevimi elden bırakmam.

Gazinoda oturanlar, işportacılar, memurlar, müdürler, satınalma kurulu üyeleri, şoförler, karaborsacılar, önemli derneklerin genel yazmanları, orospular, hırsızlar, aydınlar hep benim gözlemim altındadır.

Ben, bu gözlemciliğe, çalıştığım Tütün Yaprakevi'nin deposunda alıştım.

İşimin günün yirmi dört saatinde etrafı kolaçan etmek olması beni, ister istemez, kimi gerçeklere varmağa, gerçeklerin öteki yanlarını, üçüncü yanını, dördüncü yanını, beşinci, on beşinci, otuz beşinci yanını görmeğe götürüyordu.

Benim bu görevimi çokları anlamamıştır.

Gözlem gücümü depodaki işlere açık tutuşumun, tütünlerin havalandırılması gerektiğini şeflerime haber verişimin özel bir anlamı olduğuna kulak asmayanlar:

— Ulan, şuna açıkça bekçiyim desene, diye bana çıkmışlardır.

Kimileri daha da ileri gitti:

— Sen bir gözlemci isen bizim dostumuz değilsin. Dost, hiçbir arka düşüncesi olmayan kişidir.

Bana içerliyenlerin yanıldıkları nokta burasıdır. Sanırım.

Gözlemciliğin arka düşünceyle hiç mi hiç ilgisi yoktur. Gözlemcilikte bütün düşünceler öndedir. Vitrinindedir. Bunları istedi-

ğiniz zaman avucunuza alabilir, istediğiniz biçimde bıçağınızı yüreğine saplayabilirsiniz.

Hem ne var, birçokları bu arka düşünceyi gözlemci olmadan taşıyorlar.

Bence, insanların bütün eksikliği gözlemciliğe el uzatmamalarından geliyor. İnsanların hepsi gözlemci olduğu ya da tütün depolarına bekçi yazıldıkları gün bu dünyanın yüzü renk değiştirecektir.

Durun, hemen de gülmeye kalkmayın, otuz yıl tütün depolarında gözlemde bulunmuş bir profesörün vereceği felsefe dersi ile kitaplar arasında bunalmış bir profesörün vereceği ders arasında büyük ayrılıklar vardır.

Gerçi, bir kitap kurdunun bildiği şeyleri kimselerin bilebilmesine olanak yoktur ama üzerine tütün, deri ya da buğday kokusu sinmiş bir kişinin söyleyeceği sözü de hiçbir bilge, filozof söyleyemez.

Kimileri de bana acıyordu:

— Bir kıyıya çekilip insanların nasıl yürüdüklerini, nasıl yemek yediklerini, nasıl çocuklarını okula götürdüklerini, nasıl kendilerini sekiz katlı apartmanlardan aşağı attıklarını, nasıl otomobil satın aldıklarını seyredeceğine, atıl, çalış, kendini göster, zenginliklerini ortaya koy!

Ben bu gibilerin sözlerine bana mısın demiyordum.

Benim gözlemciliğim çorap gibi istenildiği zaman çıkarılıp karyolanın altına fırlatılacak şeylerden değildi. İnsan, kolundan, bacağından nasıl geçemezse, ben de gözlemciliğimden silkinmiyordum.

Hem, “kendini göster” sözü de öyle sağlam temele oturtulmuş deyişlerden sayılamazdı. Tütün deposunda işler öylesine düzenlenmişti ki, ben, 5000 mumluk elektrik ampülü altında dursam bile kimseler beni görmezdi.

Doğrusu ya, ben, istiften aşağı yuvarlanmış bir tütün yaprağını alıp yerine koyar, vazistaslardan içeri giren havanın nemini ölçmek

için elimini ve yüzünün derisini havayı dinlemeye bırakırken kendini yeter derecede gösterdiğime inanıyordum.

Bunu, ensemi kaşır, cigara içer, dahası, bağışlayın, ayakyoluna giderken bile belli ettiğimi sanırım.

Nedir, benim gözlemciliğime sinirlenen büyüklerin bende dişer gelir bir yön bulamıyorlardı da, pazara sürülecek hiçbir malı olmayan asansörcü İsmail'e zeki, çalışkan, anlayışlı, dünya güzelliklerine açık bir kişi gözüyle bakıyorlardı.

İsmail'in çalışkanlığına ben de kalıbımı basarım.

Bir asansörcünün çalışkan olmaktan başka yapabileceği bir şey yoktur. Ama zeki, anlayışlı sözlerinin İsmail'le bir alış verişi olabileceğini düşünemiyordum.

Zaten, uzağa gitmeyin, şu dünyada kaç kişi belli bir zekâya ulaşmıştır? Kaç kişi anlayışlıdır? Kaç kişi dünya güzelliklerine açıktır?

İsmail'i kesseler, bir damla kanı akmazdı.

Bunu biliyordum.

Ama bunu, sadece ben biliyordum.

Ötekiler, tütün işçileri, memurlar, şefler, patron, patronun karısı, öyle ya patronun karısı, İsmail'in çalışkan bir dolap beygirinden başka bir şey olmadığı düşüncesini gülünç buluyorlardı.

Hoş, ilk zamanlar, bunu pek belli etmediler. Ama sonradan, bir yaz günü, patronun karısı, kendi gibi yarı giyinik üç bayanla depoyu gezmeğe geldikleri vakit işler karıştı.

Patronun karısı önde yürüyor, yanındakilere çok şeyler bildiğini ya da kocasının çok önemli bir işi olduğunu anlatmak için ellerini kollarını sallayarak açıklamalarda bulunuyordu.

Kadınlar da ona gereğince saygı gösteriyormuş gibi davranıyorlar, süslü bayanlara özgü dinleme yöntemlerine uyarak, hareket etmekten kapanan göğüslerini, sık sık eski durumlarına getiriyorlardı.

Bütün bunlar iyiydi.

Patronun karısı konuklarıyla, benim çalıştığım depoyu gezip de öteki katlardaki depoları da görmek için asansöre yaklaştığı vakte kadar da bu kadınca düzen sürgit oldu.

Ama patronun karısı asansörün düğmesine basıp, gerekli zaman sonunda, asansörün gelmediğini görünce bana döndü:

— Bu asansöre ne oldu, ışık yandığı hâlde gelmiyor?

— Öyle katırları asansörde çalıştırılırsa böyle olur.

Amanın, ortalık o an bulandı.

Sağdan sola, önden arkaya doğru havayı boşlukta tutan binlerce, milyarlarca iplik bir saniyede kopuverdi.

— O da ne demek?

Bunun ne demek olduğu birkaç saat sonra meydana çıktı.

Patron, benim görüşüme katılmadığını belli etmek için, İsmail'i tuttu benim başıma buyruk etti.

O gün bugün, İsmail bana da, öteki bekçilere de destebaşılık ediyor.

Önceleri buna kızmak istedim. Sonra düşündüm ki, benim görevim başkadır. Benim görevim İsmail'e kızmak değil, sinirlenmemek, heyecanlanmamak, duygulanmamaktır.

Evet, işten anlayanlar tanığımdır, İsmail'e hiçbir türlü öfkelenmedim. Ama ondan da, patrondan da, patronun karısından da bunun acısını çıkardım.

Eskiden günde 24 saat gözlem yaparken, o günden sonra gözlemciliğimi 48 saate yükselttim.

Bunun da nasıl olduğunu sırası gelince anlatırım.